

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ «ПСИХОЛОГІЯ»**

5060 Методичні вказівки
для студентів спеціальності *053 «Психологія»*
всіх форм навчання

Суми
Сумський державний університет
2021

Кваліфікаційна робота бакалавра освітньо-професійної програми «Психологія» : методичні вказівки / укладач Г. Є. Улунова. – Суми : Сумський державний університет, 2021. – 29 с.

Кафедра психології, політології та соціокультурних технологій

Зміст	С.
Вступ.....	4
1. Змістові аспекти кваліфікаційної роботи бакалавра	
1.1. Вибір теми кваліфікаційної роботи бакалавра.....	6
1.2. Структура кваліфікаційної роботи бакалавра	
1.2.1. Анотація англійською мовою до кваліфікаційної роботи бакалавра.....	7
1.2.2. Вступ до кваліфікаційної роботи бакалавра.....	7
1.2.3. Розділ 1 кваліфікаційної роботи бакалавра.....	9
1.2.4. Розділ 2 кваліфікаційної роботи бакалавра	10
1.2.5. Розділ 3 кваліфікаційної роботи бакалавра.....	11
1.2.6. Висновки до кваліфікаційної роботи бакалавра.....	12
1.2.7. Список використаних джерел у кваліфікаційній роботі бакалавра.....	13
1.2.8. Додатки до кваліфікаційної роботи бакалавра.....	13
2. Вимоги до оформлення кваліфікаційної роботи бакалавра	
2.1. Вимоги до обсягу та оформлення тексту кваліфікаційної роботи бакалавра.....	14
2.2. Вимоги до оформлення таблиць та рисунків у кваліфікаційній роботі бакалавра.....	15
2.3. Вимоги до оформлення списку використаних джерел у кваліфікаційній роботі бакалавра	17
3. Захист кваліфікаційної роботи бакалавра	
3.1. Перевірка на антиплагіат кваліфікаційної роботи бакалавра.....	18
3.2. Процедури передзахисту та захисту кваліфікаційної роботи бакалавра.....	19
3.3. Рекомендації зі створення постеру до кваліфікаційної роботи бакалавра...	20
3.4. Регламент оцінювання кваліфікаційної роботи бакалавра.....	21
Додатки.....	23

Вступ

Захист кваліфікаційної роботи бакалавра є формою атестації випускників освітньо-професійної програми «Психологія» зі спеціальності «053 Психологія», що визначено стандартом вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та акредитованою освітньо-професійною програмою «Психологія» спеціальності 053 «Психологія» Сумського державного університету. Відповідно, кваліфікаційна робота бакалавра є самостійним теоретико-прикладним науковим дослідженням студента, виконуваним відповідно до навчального плану на завершальному етапі навчання за освітньо-професійною програмою «Психологія» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр».

Метою виконання кваліфікаційної роботи бакалавра з психології є поглиблення в студентів наукової психологічної компетентності організації, проведення та опис результатів науково-психологічного дослідження. Захист кваліфікаційної бакалаврської роботи спрямований на презентацію теоретично-практичних здобутків студента в межах відповідного науково-психологічного дослідження.

Відповідно до освітньо-професійної програми «Психологія» виконання кваліфікаційної роботи бакалавра спрямовано на формування в майбутніх психологів комплексу взаємопов'язаних компетентностей.

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів і характеризуються комплексністю й невизначеністю умов.

Загальні компетентності. ЗК1. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях. ЗК2. Знання й розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій. ЗК4. Здатність учитися та здобувати сучасні знання. ЗК5. Здатність бути критичним і самокритичним. ЗК6. Здатність ухвалювати обґрунтовані рішення. ЗК7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Спеціальні компетентності. СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології. СК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ. СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків. СК5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій. СК6. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне

дослідження. СК7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації. СК8. Здатність організовувати та реалізовувати психоконсультативну та психокорекційну роботу (в індивідуальній і груповій формах) відповідно до запиту. СК12. Здатність застосовувати методи математичної статистики в психологічних дослідженнях.

Виконання кваліфікаційної роботи бакалавра забезпечує досягнення програмних результатів навчання: ПРН1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати способи їх вирішення. ПРН2. Розуміти закономірності та особливості розвитку та функціонування психічних явищ у контексті професійних завдань. ПРН6. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збирання первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження. ПРН7. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, застосовувати методи математичної статистики, формулювати аргументовані висновки. ПРН9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних завдань і проблем у процесі професійної діяльності, ухвалювати та аргументувати власні рішення щодо їх вирішення. ПРН10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника. ПРН12. Складати та реалізовувати програму психокорекційних, психопрофілактичних та просвітницьких заходів у формі лекцій, бесід, круглих столів, тренінгів тощо відповідно до вимог замовника.

Робота над кваліфікаційною роботою бакалавра передбачає: а) визначення актуальної проблеми дослідження; 2) підбирання, аналіз та систематизацію теоретичної інформації з проблеми дослідження; 3) проведення емпіричного дослідження, оброблення його результатів із застосуванням методів математичної статистики; 4) складання програми корекції / розвитку досліджуваного феномена.

Перед початком виконання кваліфікаційної роботи бакалавра здобувач вищої освіти повинен ознайомитися з методичними вказівками до написання бакалаврських робіт. Крім того, кожний етап виконання кваліфікаційної роботи бакалавра потрібно узгоджувати з науковим керівником.

Змістові аспекти кваліфікаційної роботи бакалавра

1.1. Вибір теми кваліфікаційної роботи бакалавра

Вибір теми кваліфікаційної роботи бакалавра – один із найважливіших етапів її підготовки, що може реалізовуватися досить тривалий час. Саме тому студентам під час вибору тем курсових робіт на 2–4 курсах навчання доцільно враховувати перспективи їх продовження у кваліфікаційній роботі бакалавра.

Вибір теми кваліфікаційної роботи бакалавра ґрунтується на таких чинниках: 1) соціальній актуальності обраної теми; 2) науковій актуальності обраної теми; 3) наукових інтересах студента; 4) можливості емпіричного вивчення предмета дослідження.

Соціальна актуальність теми кваліфікаційної роботи бакалавра означає її співзвучність із потребами суспільства на світовому, державному або регіональному рівнях. Наукова актуальність теми кваліфікаційної роботи бакалавра визначають на основі вивчення сучасних праць вітчизняних та закордонних дослідників. З одного боку, індикатором наукової актуальності обраної теми кваліфікаційної роботи бакалавра є наявність співзвучних сучасних публікацій, з іншого боку, тема кваліфікаційної роботи бакалавра повинна стосуватися конкретного ще недослідженого аспекту визначеної проблеми.

Наукові інтереси студента є не менш значущим чинником вибору теми кваліфікаційної роботи бакалавра, адже внутрішні мотиви будь-якої (зокрема й наукової) діяльності є дуже потужним стимулом досягнення результатів. Водночас студент повинен враховувати й можливість проведення емпіричного дослідження за обраною тематикою. На жаль, не всі висунуті цікаві та актуальні ідеї щодо проведення дослідження можуть бути реалізовані на практиці в конкретних умовах та ситуаціях.

Тема кваліфікаційної роботи бакалавра традиційно містить наукові терміни, які позначають психічні явища, що вивчаються, а також зазначення вікових, гендерних, або професійних та ін. особливостей досліджуваних. Небажаним є використання в темі кваліфікаційної роботи бакалавра слів «дослідження», «вивчення», «аналіз», «діагностика» тощо.

Вибір теми кваліфікаційної роботи бакалавра обґрунтовується студентом на засіданні секції психології кафедри психології, політології та соціокультурних технологій СумДУ та затверджується її рішенням. На основі протоколу засідання секції психології кафедри психології, політології та соціокультурних технологій готують та видають наказ СумДУ «Про затвердження тем і керівників кваліфікаційних робіт».

1.2. Структура кваліфікаційної роботи бакалавра

Наступним етапом написання кваліфікаційної роботи бакалавра є визначення її структурних компонентів. Стандартна композиційна *структура* кваліфікаційної роботи бакалавра складається з: 1) анотації англійською мовою з ключовими словами; 2) вступу, 3) розділу 1; 4) розділу 2; 5) розділу 3; 6) висновків, 7) списку використаних джерел, 8) додатків (за потребою). Усі розділи містять по 2–3 підрозділи та висновки до кожного розділу.

1.2.1. Анотація англійською мовою до кваліфікаційної роботи бакалавра

Із метою інтеграції здобувачів вищої освіти до світового наукового товариства захист кваліфікаційної роботи бакалавра може відбуватися як українською, так і англійською мовами. Незалежно від мови захисту, до кваліфікаційної роботи бакалавра додають анотацію з висвітленням основного змісту наукової роботи та переліком ключових слів. Ключові слова англійською мовою є тотожними основним поняттям, використовуваних у кваліфікаційній роботі бакалавра. Обсяг анотації англійською мовою становить не менше ніж 250 слів. Кількість ключових слів – 5–6 слів або словосполучень.

Розташування анотації перед змістом наукової роботи не повинно вводити студентів в оману: анотацію пишуть на етапі завершення кваліфікаційної роботи бакалавра.

1.2.2. Вступ до кваліфікаційної роботи бакалавра

Вступ передує основній частині кваліфікаційної роботи бакалавра та формує загальне уявлення про її зміст. Вступ повинен містити такі складові: 1) актуальність дослідження; 2) мету дослідження; 3) об'єкт дослідження; 4) предмет дослідження; 5) завдання дослідження; 6) гіпотезу дослідження; 7) методи дослідження; 8) теоретичну значущість дослідження; 9) практичну значущість дослідження; 10) апробацію результатів дослідження; 11) структуру та обсяг кваліфікаційної роботи бакалавра.

Актуальність дослідження відображає соціальну та наукову своєчасність вивчення обраної теми. У кількох абзацах конкретизують, на які саме виклики сучасного світу шукають відповіді у кваліфікаційній роботі бакалавра, а також зазначають прізвища науковців та їх основні здобутки у вивченні перелічених проблем.

Мета дослідження вказує, на досягнення яких результатів спрямоване наукове дослідження.

Об'єктом дослідження є певна сукупність об'єктивних властивостей, зв'язків та відношень, що становлять процес пізнання та існують незалежно від суб'єкта пізнання. Об'єкт дослідження – це основне для певного наукового дослідження психічне явище.

Предмет дослідження, навпаки, формується суб'єктом пізнання, хоч зміст та структура предмета пізнання зумовлені об'єктом пізнання. Предмет дослідження – це певна частина, окремі сторони, властивості об'єкта.

Завдання дослідження конкретизують його мету. Завдання дослідження – це конкретні дії, які науковцю необхідно виконати під час дослідження. Вони розподіляють процес досягнення мети на певні етапи. Послідовно вирішуючи поставлені завдання, дослідник просувається до досягнення мети.

Гіпотеза дослідження являє собою вироблене на основі аналізу наукових джерел, власних спостережень та умовисновків припущення про можливі результати наукового дослідження.

Методи дослідження містять перелік використаних у дослідженні теоретичних та емпіричних методів (із переліком психодіагностичних методик), методів математичної статистики, а також методів активного впливу.

Теоретична значущість дослідження стисло презентує основні здобутки наукового дослідження для теоретичної психології. Кваліфікаційна робота бакалавра є науковою роботою студента. Отже, рекомендованими є коректні формулювання без використання шаблонів «уперше досліджено...» або «вперше розроблено...». Як альтернативу пропонують: «розширено уявлення...», «поглиблено знання...», «уточнено дані...» тощо.

Практична значущість дослідження презентує основні здобутки наукового дослідження для практичної психології. У практичній значущості дослідження варто конкретизувати, хто та для чого може використовувати результати дослідження з метою психодіагностичної, корекційно-розвивальної, просвітницької роботи, а також для викладання яких психологічних дисциплін може бути цікава інформація, що міститься в науковому дослідженні.

Апробація та публікація результатів дослідження – необов'язковий, але бажаний елемент вступу, у якому необхідно вказати участь у науково-практичних конференціях, публікації в наукових виданнях за темою дослідження, а також досвід упровадження розроблених корекційно-розвивальних програм у діяльність організацій та установ або освітній процес навчальних закладів.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи бакалавра відображає переважно кількісні показники наявних розділів, таблиць, рисунків,

найменувань у списку використаних джерел, а також сторінок усієї наукової роботи та сторінок її основної частини (до списку використаних джерел).

1.2.3. Розділ 1 кваліфікаційної роботи бакалавра

Розділ 1 кваліфікаційної роботи бакалавра складається не менше ніж із двох підрозділів та висновків до розділу і присвячений визначенню теоретичних засад вивчення конкретного психічного явища (об'єкта дослідження) в певній категорії досліджуваних.

Приклад:

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ АГРЕСИВНОСТІ В ОСІБ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

1.1. Агресивність як психічна властивість та стан особистості

1.2. Чинники та прояви агресивності в осіб підліткового віку

Висновки до розділу 1

Визначення теоретичних засад вивчення проблеми дослідження потребує підбирання та опрацювання наукової літератури, репрезентованої як працями класиків психології, так і сучасними науковими публікаціями. У бібліотеках, користуючись каталогами, можна сформулювати перелік наукових робіт за проблемою дослідження, а також ознайомитися з обраними працями в паперовому варіанті або на електронних носіях. Водночас чимало студентів йдуть іншим шляхом, проводячи самостійні розвідки-пошуки в мережі Інтернет. Але треба пам'ятати, що Інтернет містить багато недостовірної та неперевіреної інформації, яка може спотворити результати та висновки наукового дослідження. Щоб запобігти цьому, не потрібно використовувати розміщені в Інтернеті матеріали без визначеного авторства та/або видавництва.

Опрацювання наукової літератури потребує компетентностей роботи з науковими текстами: аналізу, узагальнення, переформулювання, цитування тощо. У зв'язку з цим гостро постає питання академічної доброчесності. Неприпустимо видавати думки та ідеї інших науковців за свої. Переказуючи позицію певного дослідника, потрібно вказати його прізвище, а в дужках зазначити номер у списку використаних джерел із його роботою. Якщо ж текст наукової роботи використовують без змін, то його беруть у лапки та оформлюють як цитату із зазначенням не лише номера зі списку використаних джерел, але й сторінки, на якій розміщена цитата.

Основні визначення, концепції, теоретичні позиції та ін., які подані в розділі 1 та будуть використані на наступних етапах дослідження, стисло відображають у висновках до розділу.

1.2.4. Розділ 2 кваліфікаційної роботи бакалавра

Розділ 2 кваліфікаційної роботи бакалавра складається не менше ніж з двох підрозділів і висновків до розділу та містить аналіз результатів експериментального дослідження феномена, що вивчається.

Приклад:

РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ АГРЕСИВНОСТІ В ОСІБ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

2.1. Методичне забезпечення дослідження агресивності в осіб підліткового віку

2.2. Аналіз результатів дослідження агресивності в осіб підліткового віку

Висновки до розділу 2

У розділі 2 вказують методи та методики дослідження, математичні методи, використовувані для статистичного оброблення, вибірку досліджуваних, а також описують одержані результати, проводять їх інтерпретацію, роблять висновки.

Під час опису методів та методик, використовуваних в емпіричному дослідженні, опитувальники та тести необхідно характеризувати змістовно, а не наводити їх текст. Не варто цього робити і в додатках. Достатньо послатися на наукове джерело, що містить ту чи іншу методику. Винятком є самостійно розроблені анкети. У розділі 2 вони їх також лише описують, а в додатках подають у повному обсязі.

Всі одержані результати емпіричного дослідження повинні спочатку бути подані в кількісних показниках, а потім – інтерпретовані якісно. Основними формами подання кількісних показників у кваліфікаційній роботі є таблиці та / або діаграми. Результати окремих респондентів зазвичай не подають.

Результати емпіричних досліджень підлягають статистичному аналізу в програмах Excel та / або SPSS Statistics for Windows. Математичні методи оброблення даних здобувач вищої освіти обирає, враховуючи цілі, завдання та гіпотези дослідження. Цілком обґрунтованим для більшості емпіричних досліджень є використання такого комплексу зазначених методів: 1) методи описової статистики (міри центральної тенденції: середнє, мода, медіана, міри мінливості: дисперсія та стандартне відхилення); 2) абсолютні та відносні частоти (відсотки); 3) значення критеріїв, використовуваних для порівняння результатів різних груп (Стьюдент-тест); 4) коефіцієнти зв'язку (кореляція або регресія). Під час опису результатів спочатку наводять результати описової статистики, а потім – результати більш поглибленого аналізу.

У висновках до розділу зазначають використані методики емпіричного дослідження та його основні результати без конкретизації кількісних показників.

1.2.5. Розділ 3 кваліфікаційної роботи бакалавра

Розділ 3 кваліфікаційної роботи бакалавра складається не менше ніж із двох підрозділів і висновків до нього та містить обґрунтування доцільності й особливостей корекції / розвитку досліджуваного феномена в межах конкретного напрямку чи навіть методу. На основі цього складається програма індивідуальної чи групової корекції / розвитку тощо.

Приклад:

РОЗДІЛ 3. ПСИХОЛОГІЧНА КОРЕКЦІЯ АГРЕСИВНОСТІ В ОСІБ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

3.1. Підходи до роботи з агресивністю в різних психологічних напрямках

3.2. Особливості корекції агресивності в осіб підліткового віку методами арт-терапії

3.3. Програма корекції агресивності в осіб підліткового віку

Висновки до розділу 3

Корекційно-розвивальна програма має структуру: 1) мету програми; 2) завдання програми; 3) критерії залучення до участі в програмі / добору в групу; 4) етапи програми; 5) організацію занять; 6) структуру занять; 7) критерії ефективності програми. У меті програми формулюють бажаний результат її реалізації. Завдання програми є покроковим планом досягнення мети. Критерії залучення до участі в програмі вимагають прописування чітких показників, визначених на основі психодіагностики, або належності до певних професійних, вікових та ін. груп. Етапи програми – 2–3 блоки по кілька занять, об'єднаних спільною тематикою або завданням. Організація занять конкретизує їх загальну кількість, частоту та тривалість зустрічей. Структура занять стосується опису загальних для кожного заняття компонентів. У критеріях ефективності програми зазначають показники, визначені на основі психодіагностики, що свідчать про позитивну динаміку феномена психіки.

Складена здобувачем вищої освіти програма може інтегрувати як вправи, розроблені іншими дослідниками (з обов'язковим зазначенням їх авторства), так і вправи власного авторства.

Кваліфікаційна робота бакалавра не передбачає обов'язкового впровадження розробленої програми формувального експерименту, але за умови її реалізації доречним є написання підрозділу, присвяченого аналізу ефективності програми корекції / розвитку досліджуваного феномена.

У висновках до розділу зазначають напрямок (метод), обраний автором як базовий, обґрунтовують його можливості, описують складену програму розвитку / корекції та (за наявності) результати її впровадження.

1.2.6. Висновки до кваліфікаційної роботи бакалавра

Висновки містять у концентрованому вигляді основні результати дослідження з усіх поставлених завдань, виконуваних автором у процесі написання наукової роботи. Формулювання висновків повинні бути стислими та змістовними. Висновки зазвичай складаються з 6–7 пронумерованих позицій. Позиції 1–2 стосуються висновків, зроблених на основі теоретичного вивчення проблеми. Позиції 3–5 презентують результати емпіричної частини дослідження. Позиції 6–7 відображають стисле обґрунтування обраного напрямку, методів та організаційні характеристики програми формувального експерименту.

У висновках також зазначають перспективи подальших досліджень, пов'язані з вирішенням недосліджених аспектів проблеми.

Обсяг висновків не повинен перевищувати 2–3 сторінки.

1.2.7. Список використаних джерел до кваліфікаційної роботи бакалавра

Список використаних джерел містить перелік усіх друкованих чи електронних джерел, опрацьованих під час розроблення теми кваліфікаційної роботи бакалавра.

Вивчення наукової літератури має відбуватися на основі надання переваг таким її видам, як монографії, статті в періодичних виданнях, дисертації та автореферати, словники тощо. Підручники й посібники також можуть бути джерелами одержання інформації з проблеми дослідження. Але водночас потрібно пам'ятати, що видання цього виду належать до навчально-методичних, а отже, їх використання не повинно домінувати над науковими виданнями.

Крім того, теоретичний аналіз проблеми дослідження повинен ґрунтуватися як на класичних психологічних роботах вітчизняних та закордонних науковців, так і сучасних публікаціях (за останні 5 років). Середня кількість використаних у кваліфікаційній роботі бакалавра джерел у середньому становить близько 40 найменувань.

У тексті кваліфікаційної роботи бакалавра інформацію з опрацьованих наукових джерел можна переказувати, інтерпретувати, узагальнювати або систематизувати тощо, а також цитувати. Відповідно, посилання на використану літературу в тексті здійснюють двома способами: 1) у разі використання інформації з певного джерела без цитування в дужках зазначається лише його номер за списком, наприклад: [4]; 2) у разі цитування в кінці запозиченого тексту необхідно вказати в дужках номер відповідного літературного джерела за списком і сторінку, з якої його взято, наприклад: [24, с. 107].

Якщо наводять перелік прізвищ науковців, які займалися вивченням певної проблеми, то їх порядок визначають за алфавітом. У кваліфікаційній роботі бакалавра допустиме використання як двох ініціалів (ім'я, по батькові) та прізвища вченого, так і одного ініціалу (ім'я) та прізвища науковця. Але обраний варіант повинен бути ідентичним при згадуванні дослідників в усій науковій роботі.

Вимоги до оформлення списку використаних джерел містяться в 2 розділі цих рекомендацій.

1.2.8. Додатки до кваліфікаційної роботи бакалавра

Додатки формують за потреби та розміщують у них матеріали, які не увійшли в основну частину кваліфікаційної роботи бакалавра. Це можуть бути таблиці або рисунки з проміжними результатами емпіричного дослідження, авторські анкети, вправи корекційно-розвивальної програми тощо.

Не варто наводити в додатках загальновідомі тести та опитувальники, таблиці з результатами окремих респондентів або наочність, що безпосередньо не стосується змісту роботи.

Кожний новий додаток позначають літерою українського алфавіту. Наприклад, ДОДАТОК А.

Вимоги до оформлення кваліфікаційної роботи бакалавра

2.1. Вимоги до обсягу та оформлення тексту кваліфікаційної роботи бакалавра

Обсяг основної частини кваліфікаційної роботи бакалавра (до списку використаних джерел) становить 50–70 сторінок друкованого тексту, набраного із додержанням таких вимог. Шрифт – Times New Roman. Кегль – 14. Інтервал міжзнаковий – звичайний. Інтервал міжстроковий – 1,5 (без додаткових інтервалів між абзацами). Поля: ліве – 30 мм, праве – 15 мм, нижнє – 25 мм, верхнє – 2 мм. Абзац – 1,25.

Абзац виставляють методом функції «лінійка», а не за допомогою великої кількості пробілів або функції «tab».

Усі розділи та їх підрозділи нумерують арабськими цифрами. У підрозділі перша цифра позначає номер розділу, а друга – номер параграфа. Наприклад, підрозділ 2.1 є першим параграфом другого розділу.

Структурні частини кваліфікаційної роботи бакалавра ВСТУП, РОЗДІЛ 1 (та його назва), РОЗДІЛ 2 (та його назва), РОЗДІЛ 3 (та його назва), ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ, ДОДАТКИ пишуть великими літерами, починають з нової сторінки та вирівнюють по центру. Підрозділи розділів, а також висновки до них пишуться із першої заголовної букви, а далі – малими літерами. Підрозділи розділів, а також висновки до них починають писати на тій самій сторінці, де закінчується попередній підрозділ (за умови, що на цій сторінці є можливість розмістити назву параграфа та не менше чотирьох рядків його тексту), та вирівнюють за шириною.

Важливо звернути увагу на ідентичність символів знаків пунктуації, використовуваних у роботі. Наприклад, лапки в різних розкладках клавіатури позначають «», “”, "" тощо. В усій науковій роботі можна застосовувати лише один варіант символу конкретного пунктуаційного знаку. Також необхідно відрізнити тире як пунктуаційний знак (позначають рисою –) від дефіса як орфографічного знаку (позначають короткою рисою -).

Слова тексту кваліфікаційної роботи бакалавра потрібно відокремлювати між собою одним пробілом. Кому, двокрапку, крапку з комою та крапку не відділяють пробілом від слова, що їм передує. Тире з двох боків відокремлюють від слів пробілами, а дефіс – ні.

Сторінки кваліфікаційної роботи бакалавра нумерують арабськими цифрами в їх правому верхньому куті, з наскрізною нумерацією. Нумерацію сторінок починають із цифри 3 на аркуші вступу.

2.2. Вимоги до оформлення таблиць та рисунків у кваліфікаційній роботі бакалавра

Узагальнення матеріалів теоретичного вивчення проблеми, опис результатів емпіричного дослідження передбачає використання таблиць, схем, діаграм, графіків тощо.

Таблиці використовують для презентації масивів якісних та кількісних даних. Усі таблиці повинні мати свій порядковий номер, що складається з двох цифр: перша цифра – номер розділу, у якому розміщена таблиця, друга цифра – порядковий номер таблиці в межах розділу. Наприклад: Таблиця 2.1 – це перша таблиця другого розділу. Слово «Таблиця» пишуть із великої літери курсивом та розміщують із правого боку зверху над таблицею. Далі по середині напівжирним шрифтом пишуть назву таблиці, що повинна відображати зміст інформації, поданої в ній.

Таблицю розміщують у роботі безпосередньо після тексту, у якому її вперше згадано або на наступній сторінці. Якщо таблиця не може бути розміщена на одній сторінці повністю, то її можна «розірвати» та перенести на іншу, зазначивши на початку наступної сторінки з таблицею «Продовження таблиці» та її номер, а також продублювавши підписи стовбців таблиці. Назву таблиці повторювати не потрібно. Не можна розміщувати таблицю та підпис до неї на різних сторінках тексту роботи.

Приклад оформлення таблиці:

У таблиці 1.2. подано результати емпіричного дослідження комунікативної компетентності студентів гуманітарних та технічних спеціальностей ЗВО.

Таблиця 2.1.

Рівень комунікативної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей ЗВО (%)

Респондент	Рівень комунікативної компетентності		
	високий	середній	низький
Студенти технічних спеціальностей	31,8	28,0	40,2
Студенти гуманітарних спеціальностей	40,5	21,1	38,4

Діаграми використовують переважно для зображення співвідношення між величинами. Найчастіше в наукових роботах із психології використовують секторні діаграми та гістограми. У секторній діаграмі значення (наприклад, відсотки) подані у вигляді кругових секторів. Гістограму найчастіше

використовують для графічної репрезентації відмінностей між показниками того чи іншого психічного феномена в різних категорій досліджуваних. Графіки використовують для відображення динаміки, залежності між змінними тощо.

Діаграми, графіки, схеми та ін. називають у науковій роботі «Рисунки» та оформлюють відповідно. Усі рисунки повинні мати свій порядковий номер, що складається з двох цифр: перша цифра – номер розділу, у якому розміщений рисунок, друга цифра – порядковий номер рисунка в межах розділу. Слово «Рис.» пишуть із великої літери курсивом та розміщують із лівого боку безпосередньо під рисунком. На цьому самому рядку напівжирним шрифтом пишуть назву рисунка, що повинна відображати зміст інформації, поданої в ньому. Рисунки розміщують у роботі безпосередньо після тексту, у якому вони згадані вперше або на наступній сторінці. Не можна розміщувати рисунок та підпис до нього на різних сторінках тексту роботи.

Приклад оформлення рисунка:

На рисунку 1.2. подано результати емпіричного дослідження національної ідентичності учасників бойових дій.

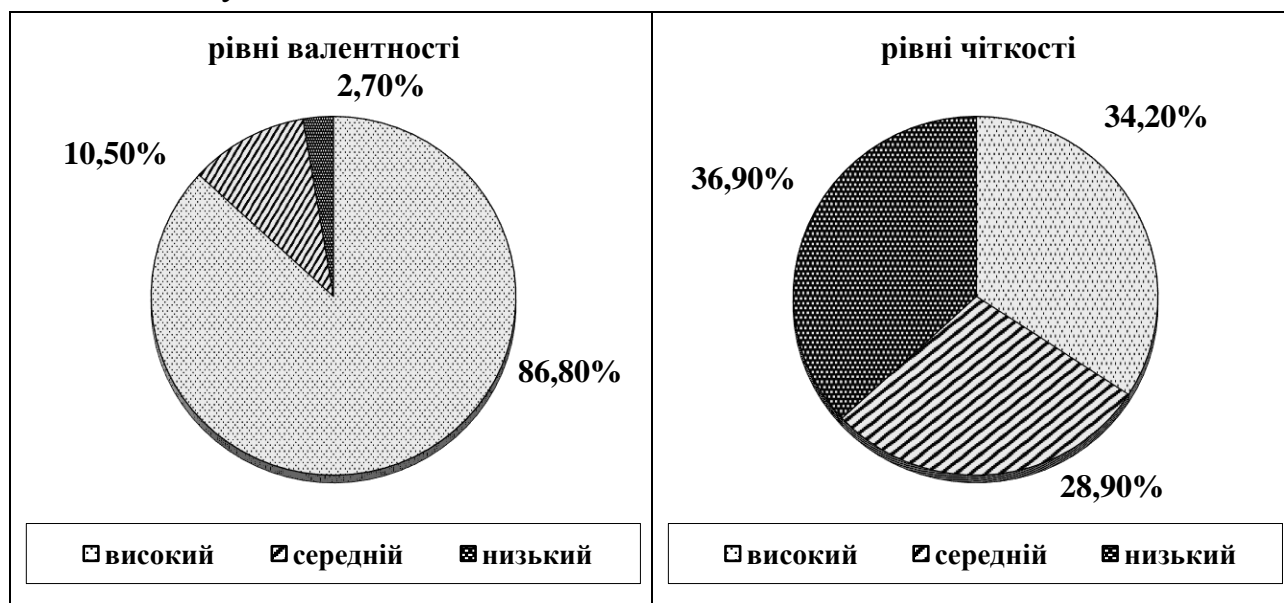

Рис. 2.1. Рівні валентності та чіткості національної ідентичності учасників бойових дій (%)

Усі таблиці, діаграми, схеми тощо, розміщені в науковій роботі, повинні бути описані в тексті.

2.3. Вимоги до оформлення списку використаних джерел у кваліфікаційній роботі бакалавра

Список використаних джерел складають за алфавітом та оформлюють відповідно до стандартів ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». Приклади оформлення використаних джерел наведені нижче.

Один чи більше авторів без редактора

Капська А. Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю : навчально-методичний посібник. Київ : УДЦССМ, 2001. 220 с.

Один чи більше авторів із редактором

Корнійчук В. М., Пушенко С. К. Психологія роботи з підлітками / за ред. А. М. Купрейчик. Харків : Нова, 2021. 342 с.

Розділ книги

Улунова Г. Є. Розвиток культури професійного спілкування в процесі безперервної освіти державних службовців. Розвиток психологічної культури особистості в процесі безперервної освіти : монографія / за ред. С. Б. Кузікової, Г. Є. Улунової. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. С. 181–204.

Стаття в журналі

Сидоренко Н. С. Компетентнісний підхід до професійної культури державних службовців. *Держава та регіони. Серія : Державне управління*. 2010. № 1. С. 110–114.

Тези доповідей у матеріалах конференції

Улунова Г. Є. Суб'єктивні чинники самореалізації державних службовців. *Професійно-творча самореалізація державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування як провідний чинник підвищення ефективності місцевого управління* : збірник матеріалів науково-практичної конференції (Суми, 12 квітня 2007 р.). Суми, 2007. С. 49–51.

Автореферати

Хаджирадева С. К. Підготовка державних службовців до професійно-мовленнєвої комунікації: концептуальні засади й стратегія модернізації технологій : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. управління : спец. 25.00.03 «Державна служба» / Національна академія державного управління при Президентові України. Київ, 2006. 36 с.

Електронні ресурси

Як аграрний бізнес руйнує стереотипи щодо роботи в сільському господарстві. URL: <http://fru.ua/ua/events/members-events/yak-ahraryi-biznes-ruiniye-stereotypu-shchodo-roboty-u-sil'skomu> (дата звернення: 31.08.2019).

Захист кваліфікаційної роботи бакалавра

3.1. Процедури передзахисту та захисту кваліфікаційної роботи бакалавра

Передзахист кваліфікаційної роботи відбувається на засіданні секції психології кафедри психології, політології та соціокультурних технологій не пізніше ніж за місяць до захисту. Студент надає електронний варіант завершеної наукової роботи керівнику на перевірку не пізніше ніж за 7 робочих днів до передзахисту кваліфікаційної роботи бакалавра. Без попередньої перевірки керівником кваліфікаційну роботу бакалавра до передзахисту не допускають. На передзахисті студент надає роздрукований варіант завершеної наукової роботи членам засідання секції психології та презентує її результати впродовж 7 хвилин. Після цього викладачі, присутні на засіданні, можуть поставити уточнювальні питання та надати рекомендації щодо вдосконалення наукової роботи. На передзахисті також можуть бути внесені уточнення до теми кваліфікаційної роботи бакалавра.

Після проходження передзахисту студент на основі одержаних рекомендацій має можливість внести уточнення до наукової роботи та подає її на перевірку щодо наявності текстових запозичень (див. 3.2). У разі успішного проходження перевірки наукової роботи на плагіат керівник наукової роботи готує на неї відгук (див. ДОДАТОК Б). Обов'язковим документом є також рецензія на наукову роботу, що надає зовнішній рецензент – науково-педагогічний працівник, роботодавець або психолог-практик, місцем роботи якого не є СумДУ (див. ДОДАТОК В). Кваліфікаційну роботу бакалавра з відгуком наукового керівника, рецензією та протоколом перевірки на плагіат передають до державної екзаменаційної комісії не пізніше ніж за 5 робочих днів.

Захист кваліфікаційної роботи бакалавра відбувається за присутності здобувача вищої освіти, голови та членів державної екзаменаційної комісії, а також усіх охочих. Захист кваліфікаційної роботи бакалавра передбачає 7-хвилинну доповідь студента з презентацією результатів наукового дослідження. Виступ повинен супроводжуватися демонстрацією наочності (таблиць, діаграм, схем тощо) на слайдах презентації чи постері (див. 3.3.). Після закінчення студентом доповіді, члени державної екзаменаційної комісії ставлять свої питання задля об'єктивного визначення переваг та недоліків наукової роботи. Захист кваліфікаційної роботи бакалавра може відбуватися українською або англійською мовами. Захист англійською мовою передбачає, що не лише доповідь, але й відповіді на питання надаються студентом обраною мовою захисту.

3.2. Перевірка на антиплагіат кваліфікаційної роботи бакалавра

Усі кваліфікаційні роботи бакалавра проходять обов'язкову перевірку щодо наявності текстових запозичень. Для цього використовують систему StrikePlagiarism.com. Відповідно до «Процедури використання антиплагіатної системи StrikePlagiarism.com», оцінювання кваліфікаційної роботи на плагіат повинне бути завершено за 10 днів до її захисту. У разі порушення цього дедлайну кваліфікаційна робота не може бути прийнята на розгляд з боку наукового керівника.

Відповідно до Наказу ректора № 0513-І від 05 липня 2019 р. в СумДУ введено в дію «Методичну інструкцію щодо перевірки академічних текстів на наявність текстових запозичень». За Інструкцією, друкований варіант кваліфікаційної роботи, наданої на перевірку, має бути погоджений та підписаний автором, а також відповідальною за перевірку особою. Перед початком перевірки роботи на наявність текстових запозичень відповідальний за перевірку роботи здійснює контроль ідентичності друкованої та електронної версій документу методом порівняння 10-ти будь-яких сторінок обох версій. Після здійснення перевірки система StrikePlagiarism генерує електронний звіт із зазначенням таких показників:

- коефіцієнт подібності № 1 – показник (у відсотках) рівня текстових запозичень, знайдених у певних джерелах (базах даних та Інтернеті), розраховують на підставі коротких словосполучень (мінімум 5 слів);
- коефіцієнт подібності № 2 – показник (у відсотках) рівня текстових запозичень, знайдених у певних джерелах (базах даних та Інтернеті), розраховують на підставі словосполучень, довжина яких становить 25 слів;
- коефіцієнт цитувань – показник (у відсотках), що вказує на рівень процитованих текстових фрагментів у роботі;
- сигнал «Тривога!» – вказує на наявність у тексті знаків одного алфавіту, замінені схожими знаками іншого алфавіту;
- сигнал «Білі знаки» – вказує на наявність у тексті прихованих символів (використання невидимих знаків між словами).

Робота потребує додаткової перевірки наукового керівника у разі:

- значення коефіцієнта подібності № 1 вище 30 %;
- значення коефіцієнта подібності № 2 вище 5 %;
- наявності сигналу «Тривога»;
- наявності сигналу «Білі знаки».

3.3. Рекомендації зі створення постера до кваліфікаційної роботи бакалавра

Постер – вертикально розміщений плакат формату А0, на якому компактно розміщена інформація про кваліфікаційну роботу бакалавра:

- назва кваліфікаційної роботи;
- прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти; спеціальність, № групи;
- прізвище, ім'я, по батькові та посада наукового керівника);
- мета й завдання наукової роботи;
- об'єкт та предмет дослідження;
- методи дослідження;
- результати дослідження (таблиці, діаграми, графіки тощо);
- висновки.

Рекомендований розмір заголовка – не менше 100 пунктів типографських; розмір тексту – не менше 20 пунктів типографських, міжрядковий інтервал – 1,5.

Найбільш популярними програмами для створення постерів є такі: RonyaSoft Poster Designer, RonyaSoft Poster Printer, Posteriza, Adobe InDesign, Ace Poster.

Приклад розміщення інформації про кваліфікаційну роботу на постері.

3.4. Регламент оцінювання кваліфікаційної роботи бакалавра

Згідно з «Положенням про порядок створення та організації роботи екзаменаційних комісій СумДУ з підсумкової атестації здобувачів вищої освіти», оцінювання результатів захисту кваліфікаційної роботи здійснюється за затвердженою в університеті шкалою. Під час проведення контрольних заходів для спеціальностей денної форми навчання в університеті зазвичай використовують 100-бальну шкалу оцінювання та таке її співвідношення між оцінками шкали ЄКТС і національною (чотирибальною) шкалою.

Сума балів за шкалою університету	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	Визначення
90–100	A	5 (відмінно)	Відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок
82–89	B	4 (добре)	Вище середнього рівня з кількома помилками
74–81	C		Загалом правильна робота з певною кількістю помилок
64–73	D	3 (задовільно)	Непогано, але зі значною кількістю недоліків
60–63	E		Виконання задовольняє мінімальні критерії
35–59	FX	2 (незадовільно)	Можливе повторне складання
0–34	F		Необхідний повторний курс із навчальної дисципліни

Критерії оцінювання кваліфікаційної роботи бакалавра за 100-бальною шкалою конкретизовані нижче.

Вступ	5 балів
Обґрунтування актуальності теми дослідження	1
Коректне формулювання мети, об'єкта, предмета, завдань дослідження	1
Коректне формулювання гіпотези (гіпотез) дослідження	1
Наявність теоретичної та практичної значущості дослідження	1
Оригінальність ідеї, новизна	1
Теоретичні засади дослідження (розділ 1)	15 балів
Ґрунтовний аналіз наукової літератури з теми дослідження	5

Формулювання проблеми, визначення протиріччя / недостатньої розробленості питання	5
Несуперечність понятійного апарату дослідження	5
Психодіагностичне дослідження (розділ 2)	16 балів
Вибір та обґрунтування методів і методик психодіагностичного дослідження	5
Доцільність і правильність використання описової статистики	2
Використання методів порівняння (Стьюдент-тест або інші)	2
Використання кореляції та/або інших методів багаторівневого аналізу	2
Змістовність аналізу та інтерпретації результатів	5
Програма формувального експерименту (розділ 3)	20 балів
Теоретичне обґрунтування корекційно-розвивальної програми	5
Відповідність використаних методів, прийомів, технік меті та завданням корекційно-розвивальної програми (3 бали)	5
Завершеність (деталізованість) розроблення занять корекційно-розвивальної програми	5
Апробованість результатів корекційно-розвивальної програми	5
Висновки	9 балів
Змістовність висновків до розділів	4
Логічність та інформативність висновків наукової роботи	5
Оформлення роботи	10 балів
Додержання загальних вимог до написання курсової роботи (шрифт, інтервал, поля тощо), додержання вимог до нумерації сторінок, розділів, підрозділів	2
Дотримання вимог до оформлення таблиць / графіків / діаграм	2
Наявність посилань у тексті на формули, таблиці, рисунки, літературні джерела, додатки та додержання вимог до їх оформлення	2
Відсутність у роботі орфографічних, граматичних і синтаксичних помилок, додержання норм літературної мови	2
Використання сучасних вітчизняних та іноземних джерел інформації та оформлення списку використаних джерел відповідно до встановлених вимог	2
Перевірка на плагіат	5 балів
Унікальність тексту 80 % та вище – 5 б.; 70–79 % – 4 б.; 60–69 % – 3 б.; 50–59 % – 2 б.	
Захист кваліфікаційної роботи	20 балів
Розкриття сутності досліджуваної проблеми	5
Володіння понятійним апаратом щодо проблеми дослідження	5
Структурованість виступу, презентаційні вміння	5
Ґрунтовність відповідей на запитання	5

Бонусні бали	
Список використаних джерел понад 40 найменувань	1
Наявність у списку використаних джерел понад 30 % наукових робіт, виданих за останні 5 років	2
Унікальність тексту кваліфікаційної роботи 90 % та вище (додається до 5 балів за унікальність тексту від 80 %)	1
Захист кваліфікаційної роботи англійською мовою	до 10
Участь у Всеукраїнському етапі конкурсу-захисту студентських наукових робіт	До 10
Перемога (1–3 місця) у Всеукраїнському етапі конкурсу-захисту студентських наукових робіт	15
Одноосібна стаття за темою дослідження (від 0,5 друк. арк.)	10
Стаття за темою дослідження (від 0,5 друк. арк.) у співавторстві	6
Одноосібні тези за темою дослідження	5
Тези за темою дослідження у співавторстві	4

ДОДАТОК А

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій
Кафедра психології, політології та соціокультурних технологій

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

_____ Світайло Н. Д.
(підпис) (прізвище та ініціали)

«_____» 202__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
здобувача ступеня бакалавра психології

(прізвище, ім'я, по батькові)
за темою

(галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»,
спеціальність 053 «Психологія»)

Науковий керівник

(науковий ступінь, посада, вчене звання)

(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

«_____» 202__ р.

Підсумкова оцінка:

Національна шкала _____

Кількість балів ECTS _____

Члени комісії _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Члени комісії _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Члени комісії _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Суми 202__

Відгук наукового керівника на кваліфікаційну роботу

П. І. П/б студента _____

Тема кваліфікаційної роботи _____

Критерій		Рівень реалізованості критерію		
		низький	середній	високий
Вступ	Обґрунтування актуальності теми			
	Коректне формулювання мети, об'єкта, предмета, завдань дослідження			
	Коректне формулювання гіпотези дослідження			
	Наявність теоретичної та практичної значущості дослідження			
	Оригінальність ідеї, новизна			
Теоретичні засади дослідження	Ґрунтовний аналіз наукової літератури з теми дослідження			
	Формулювання проблеми, визначення протиріччя, недостатньої розробленості питання			
	Несуперечність понятійного апарату дослідження			
Психодіагностичне дослідження	Вибір та обґрунтування методів і методик психодіагностичного дослідження			
	Доцільність і правильність використання описової статистики			
	Використання методів порівняння (Ст'юдент-тест або інші)			
	Використання кореляції та/або інших методів багаторівневого аналізу			
	Змістовність аналізу та інтерпретації результатів			
Програма формувального експерименту	Теоретичне обґрунтування корекційно-розвивальної програми			
	Відповідність використаних методів, прийомів, технік меті та завданням корекційно-розвивальної програми (3 бали)			
	Завершеність (деталізованість) розроблення занять корекційно-розвивальної програми			
	Апробованість результатів корекційно-розвивальної програми			

Вис- новки	Змістовність висновків до розділів			
	Логічність та інформативність висновків наукової роботи			
Оформлення кваліфікаційної роботи	Додержання загальних вимог до написання курсової роботи (шрифт, інтервал, поля тощо), додержання вимог до нумерації сторінок, розділів, підрозділів			
	Додержання вимог до оформлення таблиць / графіків / діаграм			
	Наявність посилань у тексті на формули, таблиці, рисунки, літературні джерела, додатки та додержання вимог до їх оформлення			
	Відсутність у роботі орфографічних, граматичних та синтаксичних помилок, додержання норм літературної мови			
	Використання сучасних вітчизняних та іноземних джерел інформації та оформлення списку використаних джерел відповідно до встановлених вимог			
Відсоток унікальності тексту кваліфікаційної роботи				
Інші здобутки автора кваліфікаційної роботи		ні	так	
Список використаних джерел складається з понад 40 найменувань				
Наявність у списку використаних джерел понад 30 % наукових робіт, виданих за останні 5 років				
Участь у Всеукраїнському етапі конкурсу-захисту студентських наукових робіт				
Перемога (1–3-тє місця) у Всеукраїнському етапі конкурсу-захисту студентських наукових робіт				
Одноосібна стаття за темою дослідження (від 0,5 друк. арк.)				
Стаття за темою дослідження (від 0,5 друк. арк.) у співавторстві				
Одноосібні тези за темою дослідження				
Тези за темою дослідження у співавторстві				

Загальна оцінка кваліфікаційної роботи _____

Додатковий коментар наукового керівника _____

Науковий керівник _____

(підпис)

Дата _____

ДОДАТОК В

Зразок

РЕЦЕНЗІЯ на кваліфікаційну роботу здобувача ступеня бакалавра психології

прізвище ім'я по батькові здобувача

тема кваліфікаційної роботи

1–2 речення про актуальність теми в контексті сучасних проблем

_____ . Означені положення зумовлюють актуальність проблематики кваліфікаційної роботи _____, адже метою дослідницьких зусиль автора / авторки є _____

прізвище та ініціали здобувача
мета кваліфікаційної роботи

У першому розділі наукового дослідження _____ визначено _____

прізвище та ініціали здобувача
зміст розділу 1 за назвами підрозділів

У другому розділі кваліфікаційної роботи _____ розкрито хід та результати власного експериментального дослідження _____

прізвище та ініціали здобувача
назва розділу 2

Так, дослідником / дослідницею визначено, що _____

1–2 речення про результати емпіричного дослідження

У третьому розділі кваліфікаційної роботи автором / авторкою обґрунтовано та презентовано складену програму _____

назва корекційно-розвивальної програми

Водночас робота не позбавлена певних недоліків. Так, _____

1–2 зауваження на кваліфікаційну роботу

Незважаючи на це, кваліфікаційна робота _____
прізвище та ініціали здобувача

містить нові як теоретичні, так і практичні експериментально одержані
результати. Логічність та системність розв'язання проблеми _____

_____ тема кваліфікаційної роботи
дає підстави вважати кваліфікаційну роботу _____
прізвище та ініціали здобувача
цілісним, завершеним дослідженням, що заслуговує на _____ оцінку.
рівень оцінки

Рецензент:

Науковий ступінь, посада

Ініціали, прізвище

Місце печатки

Наукове видання

Улунова Ганна Євгенівна

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ «ПСИХОЛОГІЯ»**

Методичні вказівки

для студентів спеціальності *053 «Психологія»*
всіх форми навчання

Художнє оформлення обкладинки Г. Є. Улунової
Редактор О. Ф. Дубровіна
Комп'ютерне верстання Г. Є. Улунової

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 1,24. Обл-вид. арк. 1,36.

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.